

УДК [631.16:658.15] : 334.716

П.А. КОРЕЦЬКИЙ, здобувач, НТУ "ХП"

ДИНАМІКА СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В КАПІТАЛІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статі розглядаються проблеми змін структури капіталу промислових підприємств України за 2004-2007 роки. Робиться висновок, що суттєвих змін при цьому не відбулося, в той же саме час звертається увагу на збільшення величини довгострокових зобов'язань. Даний факт може призвести до підвищення ризиків в діяльності підприємств.

Problems of capital changes of industrial enterprises in Ukraine during 2004-2007 are considered in the article. The conclusion is drawn that no essential changes have taken place to it, but at the same time attention is paid to the increase of the long-term obligations value. The given fact can cause the risk increase in the enterprises activity.

Ключові слова: структура капіталу, фінансовий стан, коефіцієнтки структури капіталу

Вступ. Фінансовий стан підприємства, його фінансова стійкість, спроможність здійснювати інвестиції напряму пов'язані з структурою капіталу та активів. Останні події в економіці України дають підстави для висновку проте, що багато підприємств недооцінили рівень можливого ризику який супроводжує залучений капітал. З іншого боку, значене скорочення інвестиції також свідчить проте, що підприємства не в змозі підтримувати їх рівень спираючись тільки на власні кошти.

Відомо, що оцінку фінансового стану підприємств здійснюють за низкою методик, розроблених міністерствами (відомствами), НБУ та комерційними банками. Першооснову таких методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств закладено ще 1998 року Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та Державною податковою адміністрацією України. Удосконалені варіанти останньої розробки представлено Методичними рекомендаціями з аналізу фінансово – господарського стану підприємств та організацій у 2000 – 2003 роках. Для підприємств, що підлягають приватизації, Міністерством фінансів та Фондом державного майна України у 2001 році розроблено окреме Положення про порядок здійснення аналізу їхнього фінансового стану [1,2].

Постановка задачі. Головною метою даної роботи є проаналізувати структурні зрушення в капіталі і активах промислових підприємств за 2004-2007 роки і оцінити потенційні наслідки цих змін на рівень фінансової стабільності.

Методологія. Дослідження офіційних методик і положень та розробок науковців щодо трактування поняття „фінансовий стан підприємства” свідчить про їхнє розмаїття й неузгодженість. Зокрема методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затвердженою наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 року, сутність цього поняття висвітлено так: „Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо – господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів”. Вважаємо, що таке тлумачення поняття „фінансовий стан підприємства” чітко не відображає його сутності.

Практично аналогічно визначається і в інших положеннях сутність поняття „фінансовий стан підприємства”, яке зводиться до системи показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Так, Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженим наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України № 49/121 від 26 січня 2001 року, визначено „фінансовий стан підприємства” як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємств. Однак у цьому трактуванні знаходять відображення характеристики, що є найвагомішими у визначенні сутності фінансового стану – спроможність підприємств фінансувати різні види діяльності.

Відносно позиції окремих авторів, то переважна більшість із них повторюють трактування сутності „фінансового стану підприємства” за Методикою інтегральної інвестиційної привабливості підприємств та організацій [3]. На думку Маркар'ян Е.А. та Герасименко Г.П.: „Фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання” [4]. Досить звужене визначення поняття „фінансовий стан підприємства”, знаходимо у А.І.

Ковальова і В.П. Привалова. Вони розуміють фінансовий стан підприємства як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [5]. Слід зауважити, що фінансовий стан підприємства – це не сукупність показників, за їх допомогою він лише кількісно вимірюється.

Результати дослідження. Відносно конкретних результатів дослідження. Розпочинаючи їх ми зіткнулись з проблемою того, що в статистичних щорічниках наводяться дані про зведені баланси підприємств лише в розрізі розділ. Це значно звужує можливе коло показників які можна розрахувати. Тому ми вимушені були обмежитись наступними показниками: співвідношення оборотних і необоротних активів, співвідношення необоротних активів і власного капіталу, коефіцієнт фінансового ліверіджу, коефіцієнт загальної ліквідності, співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань, коефіцієнт забезпеченості власним капіталом. Ці коефіцієнти дозволять провести порівняння головних структурних розділів балансу між собою та оцінити якість інвестиційних ресурсів підприємства. В таблиці 1 наведені отримані значення та методика розрахунку кожного коефіцієнта.

1. Коефіцієнти структури капіталу промислових підприємств у 2005-2007 рр.

Назва показника	Формула розрахунку*	2004	2005	2006	2007
Співвідношення оборотних і необоротних активів	II П/ I А	0,829	0,853	0,790	0,901
Співвідношення необоротних активів і власного капіталу	I А/ I П	1,103	1,085	1,122	1,120
Коефіцієнт фінансового ліверіджу	III П/ I П	0,148	0,165	0,245	0,295
Коефіцієнт загальної ліквідності	II А/ IV П	1,112	1,161	1,239	1,296
Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	I П/ IV П	1,217	1,255	1,398	1,285
Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	I П/ Баланс	0,497	0,495	0,496	0,469

* П- пасив балансу, А – актив балансу

Аналізуючи наведені дані необхідно в першу відмітити, що за аналізуємий період не відбулось жодних принципових змін в структурі балансів

промислових підприємств. Хоча в абсолютному вираженні валюта балансу зросла з 481082,7 млн. грн. у 2004 році до 772465,3 млн грн у 2007 році, або у 1,61 рази. При цьому темпи зростання величини необоротних активів були дещо меншими і становили приблизно 1,54 рази (рис.1). Це призвело до незначного підвищення співвідношення коефіцієнта оборотних і необоротних активів з 0,829 у 2004 році до 0,901 у 2007 році. Даний результат можна розцінювати як позитивний і такий, який свідчить про покращення забезпеченості підприємств оборотними коштами.

Одне з найбільш принципових змін, яке можна відмітити серед розрахованих показників стосується величини коефіцієнта фінансового ліверджу. Його величина збільшилась фактично у двічі, з 0,148 у 2004 році до 0,295 у 2007 році (рис 2). Таке суттєве зростання було обумовлено значним нарощуванням величини довгострокових зобов'язань підприємствами. За цей же час вона зросла більше ніж в три рази. Даний факт пояснюється в першу чергу зростанням в ці роки сум довгострокових кредитів які підприємства отримували в банках. Величина останніх збільшилась 48 млрд. грн. до 295,3 млрд за всіма напрямками. Значна частка з цих кредитів опинилась саме у промислових підприємств. Це дало змогу підтримувати високі темпи економічного зростання. Однак, коли наприкінці 2008 року ситуація різко змінилась, даний факт почав діяти в зворотному напрямку, вимагаючи від підприємств вилучати кошти з поточних операціям для того щоб віддавати їх раніше отримані кредити. Ситуація прогрішилась ще тому, що майже 60% цих кредитів було взято в іноземній валюті, яка на той час значно зросла по відношенню до гривні.

За цих умов особливе значення набуває рівень ліквідності балансів, який оцінюється через величину коефіцієнта загальної ліквідності (рис 3). В даному

випадку слід відмітити, що хоча зазначений коефіцієнт і мав незначну тенденцію до зростання, однак вона фактично знаходилась в межах випадкових коливань. Виходячи з відміченої вище проблеми даний може суттєво погіршитись вже за результатами 2008 року. Це в свою чергу призведе багато підприємств до межі банкрутства, або необхідності суттєвого скорочення своєї операційної діяльності.

Висновки. Таким чином проведений нами аналіз дав можливість засвідчити кілька важливих моментів. По-перше, впродовж 2004-2007 року промислові підприємства, незважаючи на зростання абсолютної величини валюти балансів,

не зазнали принципових змін в структурі капіталу. По-друге, зростання коефіцієнта фінансового ліверіджу характеризує збільшення величини залучених коштів які, використовувались для оновлення необоротних активів. Даний факт підвищує ризики діяльності підприємств і через події кінці 2008 року може суттєво ускладнити їх фінансовий стан.

Список літератури: **1.** Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. // www.rada.gov.ua. **2.** Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено Міністерством фінансів України, Фондом державного майна України від 26.01.2001р. №49/121 // www.rada.gov.ua. **3.** Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства. // Фінанси України. - 2005р. - № 3 – С. 117 – 127. **4.** Макар'ян Е.А., Герасименко Г.П. Аналіз фінансового стану підприємства. // Економіка АПК. – 2004 р. - № 8 – С.29 - 35. **5.** Ковалев А.И., Привалов В.П. Анализ хозяйственного состояния предприятия. - Изд. 3-е, испр., доп. - М.: Центр экономики и маркетинга. - 1999 – 305 с..

Надійшла до редакції 24.11.2008 р.